

K problematike teórie a metodológie v súvisi so sociálnou (triednou) štruktúrou socializmu*

ANDREJ SIRÁCKY

I.

Marxisticko-leninská teória a metodológia v širšom zmysle (v tom sú aj problémy sociálnej štruktúry a jej zmien) má slúžiť potrebám politického a ideologického boja komunistickej strany a socialistickej spoločnosti.

V uzneseniach XIV. zjazdu KSČ — po- kiaľ ide o spoločenské vedy, aj o marxistickú sociológiu — sa zdôrazňuje, že na úseku *spoločenskovednom a ideologickom stojí pred nami úloha upevňovania vedúcej úlohy našej strany v spoločnosti*, a to tak, že v oblasti teórie, metodológie a ideológie bude sa ďalej pracovať na zovšeobecňovaní skúseností z krízového obdobia v strane a spoločnosti. Má sa tak stať upevňovaním myšlienky internacionalizmu (triednosti, stranickosti a marxisticko-leninskej princípálnosti) ako trvalej zásady politiky a ideológie našej strany.

Zárukou toho, že úlohy XIV. zjazdu KSČ v oblasti ideovej a na úseku spoločenských vied budú naším teoretickým frontom splnené je, že *budeme stať zásadne a bojovne za súčasným politickým vedením strany*, ktoré od apríla 1969 dokázalo vyriešiť rad ťažkých problémov našej vnútornej a zahraničnej politiky. Pod vedením strany boli u nás pomery skonsolidované, v celej sfére sociálno-politickej, kultúrnej, aj v ekonomike, a bol vytýčený program rozvoja našej spoločnosti na ďalších 5 rokov. V boji s pravičiarimi, oportunistami a revizionistami bola *obnovená politická, organizačná, ideová a akčná jednota strany*. Na tomto základe vedela strana zmobilizovať široké vrstvy pracujúcich, nielen robotníkov, roľníkov, ale aj inteligenciu. V čele majú kráčať komunisti ako ideove nekompromisní a odvážni bojovníci marxisticko-leninskej strany, ktorá je predvojom robotníckej triedy ako nositeľky jej *historického poslania vybudovať komunistickú spoločnosť*.

V súvislosti s problematikou sociálnej

štruktúry sa do popredia dostáva aj otázka *teórie a metodológie, ktorá úzko súvisí s ideológiou a spoločensko-politickou praxou*. Riešiť problémy teórie a metodológie v širokom rámci myšlienkovom, vo filozofii a sociológii, je možné i na rovine autonómnej, „svojbytnnej“, abstraktnej, racionálnej. To je však len jedna stránka veci. Rôzne sociologické a filozofické teórie a smery je potrebné síce skúmať vo vzťahu k iným ideám a smerom (ich pôvod, obsah, podstatu, funkciu, formy prejavu apod.), ale táto analýza vo vnútri ideí a smerov je len východiskovým bodom. Ak je náš rozbor abstraktný, formálny a nekonkrétny, bez miesta času, priestoru — tak v spoločenskej praxi a psychologicky je bezvýznamný, neplodný, prázdny. Analýza problémov teoretických a metodologických, aj rôznych filozofických a sociologických smerov sa musí dostať z roviny ideových vzťahov (a súvislostí) a prerásť na interpretáciu vzťahov medzi ideami a spoločenskopolitickou situáciou (prostredím, rámcom).

Spoločenskú funkciu — v politickom a ideovom boji — plnia rôzne teórie, smery a metodologické „orientácie“ výlučne vo vzťahu ku spoločensko-politickému vývoju.

Východisko a *socialistická orientácia* pri riešení problémov štruktúry a vývoja našej spoločnosti spočíva podľa môjho názoru v uvedomení si faktu:

Objektívna spoločenská situácia, v našom prípade dosiahnutý stupeň rozvoja socializmu determinuje postavenie robotníckej triedy v štruktúre spoločnosti a toto určuje aj jej záujmy a všetko toto je vyjadrené v ideológii robotníckej triedy. Nositeľom týchto úloh, cieľov a plánov je komunistická strana — ako uskutočňovateľka záujmov a ideológie proletariátu. Toto je základná triedna a stranická orientácia i východisko riešenia problémov socialistickej spoločnosti.

* Referát prednesený na Kolokviu o teoretických a metodologických problémoch výskumu socialistickej sociálnej štruktúry ve Smolenckých v listopadu 1971.

Z uvedených aspektov treba vychádzať pri riešení teoretických a metodologických otázok vývoja socialistickej spoločnosti, jej štruktúry a dynamiky. Teória, metodológia a ideológia majú zásadný význam pre vedeckú politiku komunistickej strany. Vedecká politika, marxisticko-leninská teória spoločnosti nie je možná bez vedy, teórie, marxistickej metodológie, bez analýzy novej situácie a nových javov. Ale rozvoj teórie a metodológie, zdôrazňujem, súvisí s triednym a straníckym, politickým a ideovým bojom a s revolučným hnutím proletariátu.

Ideológiu, ktorá je organickou súčasťou aj marxisticko-leninskej sociológie môžeme chápať ako postupnú racionalizáciu záujmov robotníckej triedy. Racionalizácia ideológie dosahuje síce rôzne úrovne (stupne), ale jej stálymi prvkami sú: trieda, triedny záujem, racionalizácia záujmu — ideológia, racionalizácia triednej ideológie ako všeobecnej, vyústenie ideológie vo svetonázor, aj v mocenský nástroj týchto procesov — v komunistickú stranu. Premena skutočnosti (revolučná) obsahuje v sebe dve nevyhnutné zložky: odstránenie falošného vedomia (mýtov, náboženských predsudkov) a afirmáciu racionálneho vedomia (vedecká ideológia).

V historickom poslaní robotníckej triedy sa postupne uskutočňuje jej záujem ako záujem všeobecný. (Súvisí to so spoločenským vlastníctvom výrobných prostriedkov.) Na začiatku triedneho zápasu proletariátu sa idea uplatnenia záujmov robotníckej triedy vnášala do vedomia proletariátu zvonku. Dnes už vzniká (dialekticky) súlad medzi vonkajším vnášaním a vnútorným rastom (racionalizáciou a internalizáciou) socialistickeho vedomia ako výrazu všeobecného záujmu pracujúcich.

V súvislosti s teoretickými otázkami sociálnej štruktúry a jej dynamiky chcem sa v krátkosti dotknúť ďalšej veci. V našej marxisticko-leninskej spoločenskej teórii orientovanej prevažne na empiriu a na špeciálne sociologické disciplíny, sa prejavovali *zrejmé tendencie „odideologizovania“ a „odpolitizovania“ sociológie, oddeľovania metodológie od teórie a ideológie, ktoré viedli — v období „príprav“ krízy i v samotnej krízovej situácii — k rôznym formám úniku od marxizmu-leninizmu a k jeho rozmanitým „korektú-*

ram“ (obširne som o tom písal v Novej Mysli č. 5—6/1967). Nebolo chybou, že sa z marxistického hľadiska rozpracovávali rôzne kategórie a pojmy vžitú v buržoáznej filozofii a sociológii (model, štruktúra, stratifikácia, funkcia, status, rola, identifikácia apod.). Teória štruktúry má nepochybne svoje miesto vo vede, nielen v prírodnej, ale aj vo filozofii, sociológii, etnografii, jazykovede, literárnej vede a i. Nie je však možné súhlasiť, keď sa napríklad štrukturalizmus — vo svojej ucelenej podobe — chápe ako určitý „korektív“ proti dogmatizmu a materialistickej hierarchizácii systémov objektívnych a racionálnych, ako „pretiahnutie“ pozitivizmu (a iných smerov) do marxistickej teórie. Pri takýchto pokusoch je potrebné náležite zvážiť, či nejde o „korigovanie“, modifikovanie základných kategórií marxizmu-leninizmu (materialistická dialektika, teória tried a triedneho boja, revolúcia, diktatúra proletariátu, štát a jeho funkcie, triednosť a straníkosť filozofie, historizmus, konkrétnosť, prax).

„Korektúra“ marxizmu (v tom aj základných kategórií marxistickej sociológie, pretože neexistuje marxisticko-leninská spoločenská veda a teória mimo sústavy marxizmu-leninizmu), oportunistizmus a revizionizmus v teórii a praxi nie je jav nahodilý a neviaže sa len k určitým etapám rozvoja marxizmu-leninizmu u nás. Silná tradícia reformizmu v sociálnej demokracii a myslím ešte vplyvnejšie nemarxistické filozofické a sociologické smery (masarykizmus, realizmus, pozitivizmus, kantianizmus, formalizmus, štrukturalizmus, na Slovensku ešte idealizmus a klerikalizmus) boli živnou pôdou pre oportunistizmus. To, čo charakterizuje úsilie súčasných revizionistov, vyslovili dávno pred nimi Bernstein, Kautsky, Adler, Bauer, Renner, Hilferding a i. Revizionisti a reformisti sa nesnažili len o prekonanie mechanistického materializmu, ale aj o odstránenie materializmu vôbec. Vadila im pritom „ontológia“, materializmus, substancia, hmota, kauzalita, objektívne, od subjektu nezávislý svet, materialistická koncepcia dejín a vývoja spoločnosti. Omnoho sympatickejší im bol „kantovský marxizmus“. Preto aj riešenie vzťahu objekt-subjekt, hmota, duch, spoločenské bytie-spoločenské vedomie, zákonitosti spoločenského vývoja, jeho determinujúce, primárne faktory majú u nich *masku idealistickú alebo psychologickú. Nehľada-*

jú dôsledné, logické, príčinné spojenie medzi materializmom a ideami; neprekva- puje preto, že pre mnohých reformistov a revizionistov sú spoločenské procesy v podstate „procesy duchovné“.

II.

Z hľadiska marxisticko-leninskej interpre- tácie akéhokoľvek spoločenského javu a problému (v tom je zahrnutá celá kompli- kovanosť sociálnej štruktúry a jej zmien) podľa môjho názoru rozhodujúci význam má *materialistická dialektika, najmä histo- rický materializmus, ako teoretický a meto- dologický základ všetkých (nielen spo- ločenských) ved*. Komplexné chápanie celej tejto problematiky má mimoriadnu dôleži- tosť z aspektu získania celého marxisticko- leninského teoreticko-ideologického frontu do boja proti oportunizmu, revizionizmu, proti buržoáznej ideológii a proti ne- marxistickým smerom a prúdom v spo- ločenských vedách.

Dôrazne treba povedať, že *problémy so- ciálnej štruktúry a jej zmien patria do širokého rámca teórie, do marxizmu-len- inizmu*. Ešte menej možno celú problema- tiku zredukovať na metodológiu a na rôzne metódy. Je síce pravda, že najmä cez ňu, cez metodológiu a rôzne metódy a techniky výskumu nájdeme najschodnejšiu cestu k vedeckým pracovníkom, ktorí sú dosiaľ len „na ceste k marxizmu-leninizmu“. Vieme však aj to, že len cez teóriu a meto- dológiu sa môžeme dostať do spoločenskej praxe. Marxisticko-leninská metodológia vychádza z podstaty bytia (objektu) i z faktu jeho odrazu v myslení. Toto je však už *teória ako logicky, vnútorné, skĺbený súhrn poznatkov z danej oblasti javov a vzťahov*. Poznávanie objektívnej (v tom aj sociálnej) reality a jej myšlienko- vých foriem prebieha v rôznych formách získavania materiálu, faktov, najprv empi- ricky a potom racionálnou formou rôznych rovin zovšeobecňovania (indukcia, deduk- cia, analýza, syntéza) a končiac hypotézou, princípom, teóriou. Len *v tejto jednote („totalite“) teórie a metodológie a potom v spojení s praxou spočíva základ a pod- stata marxizmu-leninizmu*. Z tohoto kom- plexného aspektu môžeme tvorivo rozvíjať nielen metodológiu, ale aj marxisticko- leninskú spoločenskú teóriu zvlášť so zrete- lom k trom historickým súčiastkam mar- xizmu (filozofia, politická ekonómia a ve-

decký komunizmus). A v tejto náväznosti vzniká potreba ďalej diferencovať spo- ločenské vedy v rámci integrácie alebo systému marxizmu-leninizmu. Vyžaduje sa aj pri diferenciácii aj pri integrácii vied zachovať jednotu dialektického a historic- kého materializmu ako marxistickej filo- zofie. Historický materializmus zostáva vo filozofii, ale súčasne prekračuje rámec tejto disciplíny tým, že sa stáva teoretickým a metodologickým základom všetkých vied. Myslím si, že v takejto koncepcii a z týchto východísk možno vypracovať a riešiť otvo- rené otázky medzi filozofiou a sociológiou, medzi historickým materializmom, vedeckým komunizmom a politológiou. Pri rie-šení vzťahu rôznych vied a vôbec marxis- ticko-leninských spoločenských vied podľa môjho názoru treba zachovať, rešpektovať a používať uznávané vnútorné princípy výstavby vied. Tými je vnútorná štruktúra logicky (organicky a systémovo) spätých poznatkov, vzťahujúcich sa na predmetove (aj príčinne) vymedzenú oblasť javov a procesov.

Domnievam sa, že veľká väčšina nemar- xistických spoločenských teórií trpí na *ne- dostatok dialekticko-materialistického prís- tupu aj pri riešení problémov sociálnej štruktúry*. V tejto súvislosti len tak okra- jovo chcem povedať niekoľko slov o štruk- turálno-funkčionej teórii Talcotta Par- sonsa, ktorý priamo alebo nepriamo ovplyvňoval za posledné roky značnú časť našich sociológov. V diele *Sociological Theories and Modern Society* (New York 1967) má stať *Niekoľko poznámok o socio-ológii Karola Marxa*, v ktorej ho Marx zaují- ma ako teoretik sociálneho systému. Uzná- va, že Marx postavil „most“ medzi empiric- ko-utilitaristickou vedeckou tradíciou (Ang- licko) a medzi nemeckým historizmom (He- gel). Z uvedenej úvahy vidieť, že Parsons nepochopil Marxa a že jeho význam pri vzniku spoločenskej teórie hodne zúžil. Marxova koncepcia spoločenského vývoja ako kategória historická (konkrétne: sociál- ny systém kapitalistický a socialistický) je v ostrom protiklade s abstraktnou teóriou sociálneho systému a sociálnej štruktúry u Parsona. V Parsonsovej spoločenskej teórii sa takmer úplne stráca pojem kon- krétnej sociálnej štruktúry, nerozlišuje medzi kapitalizmom a socializmom pri uvádzaní podstatných znakov tzv. priem- selnej spoločnosti, triedy a triedny boj

zaznáva a rozvoj výrobných síl a výrobných vzťahov v súvisi s revolučným bojom proletariátu redukuje na hmlistý pojem ekonomiky. Spoločenský vývoj neprebíha vraj podľa Marxovej dichotómie tried (buržoázia a proletariát) a ani nie podľa zákonov sociálnej (socialistickej) revolúcie. „Idea socialistickej revolúcie“ podľa T. Parsonsa nie je ničím iným než „heglovskou myšlienkou o troch fázach duchovného a spoločenského vývoja“. V duchu svojej teórie, v ktorej nedocenil základné, primárne faktory spoločenského vývoja, Parsons vytýka marxizmu, že v spoločenskej teórii trpí na nedostatok „psychológie“ a „normatívneho poriadku“ a preto niet v ňom „integrujúceho faktora“. Pokračujúc v „psychologizovaní“ sociálnej reality vytýka Marxovi, že nerozpracoval „motivácie“ ľudských skutkov, nešiel vraj „ku koreňom správania sa jednotlivcov“. Ľudskú aktivitu zredukoval na záujmy jednotlivcov na „triednej rovine“. Nerozpracoval vraj individuálne postoje, roly, úlohy, ktoré majú jednotlivci nielen ako „amorfná masa“, ale ako „aktéri“ vlastných osudov.

Toto uvádzam na dôkaz toho, že sa u časti našich sociológov do ich pokusov a teoretických úvah vkrádala akosi neveďomky Parsonsova teória sociálneho systému a sociálnej štruktúry, nehovoriac o tom, že na empirickej rovine výskumov sa bez náležitého zváženia a bez marxistického prehodnotenia preberala aj jeho terminológia. Nemusím o tom zvlášť hovoriť, že Parsonsovu spoločenskú teóriu ostro kritizovali aj nemarxistickí sociológovia (napríklad C. Wright Mills) a najnovšie aj T. B. Bottomore v diele *Sociology, a guide to problems and literature* (Londýn 1968). Vytýka Parsonsovi, že jeho teória sociálneho systému a štruktúry nie je schopná integrovať sociologickú teóriu ako celok a že nepredstavuje nijaký „teoretický systém“. Parsons zostal v zajatí abstrakcií a rečovej virtuozity, jeho „sociálny systém“ je fakticky „pojmový rámec“, z ktorého sa nemožno dopracovať ku konkrétnej sociálnej štruktúre a adekvátnej spoločenskej teórii. Štrukturálno-funkcionalistická teória nevie presne určiť aktivity v sociálnom systéme, a to preto, že neprihliada k hierarchizácii funkcií.

Parsonsova teória vcelku zapadá do koncepcie tzv. priemyselných spoločností, ktoré vraj vyrovnávajú triedne a sociálne

rozdiely, boj medzi proletariátom a podnikateľmi sa zoslabuje a triedne rozpory sa „inštitucionalizujú“. Rastie počet neproletárskej masy, triedy nie sú od seba ostro oddelené, neexistuje jednotná kolektívna vôľa. Štát nie je funkciou vládnucej triedy, ale je „nástrojom spoločenskej rovnováhy“, a odstraňovania sociálnych rozdielov. To všetko sú staré koncepcie „strednej triedy“ a „mocenských elit“, teórie sociálnej štruktúry, v ktorej sa vláda kapitálu a monopolov maskuje spoločensky „osožným“ panstvom politických a hospodárskych „riadiacich článkov“ (manažéri, generálni riaditelia, vysoká štátna byrokracia, generalita). Uvažujúc o týchto problémoch aj Raymond Aron (*Deutsche Soziologie der Gegenwart*, Stuttgart 1969) uznáva, že hlavná sociálna problematika dneška spočíva v odpovedi na otázku, kto riadi v spoločnosti politiku a ekonomiku, ktoré triedy a vrstvy majú rozhodujúcu politickú moc, aký vzťah majú rôzne sociálne skupiny k štátu, aký je vzťah medzi „politickou reprezentáciou“ a ostatnými spoločenskými inštitúciami a nakoniec v prospech ktorých spoločenských skupín sa realizujú závažné ekonomické a sociálne opatrenia.

Toto „odbočenie“ bolo dôležité aj preto, aby sme si uvedomili, že *pre poznanie zmien, ktoré prebiehajú v štruktúre našej socialistickej spoločnosti, východiskom má nám byť Marxova a Leninova koncepcia tried a triedneho boja*. Na nej spočíva triedna moc a panstvo robotníckej triedy a toto postavenie robotníckej triedy ako základnej sociálnej skupiny je zároveň aj hlavným kritériom sociálnej diferenciácie socialistickej spoločnosti.

Nie je mojím cieľom bližšie sa zapodievať týmito problémami, chcem iba zdôrazniť, že *v našej analýze sociálnej štruktúry trieda má byť základná sociálna skupina, ktorá je charakteristická pomerom k výrobným prostriedkom, miestom v spoločenskej deľbe práce, podielom na distribúcii a politickou váhou*. (Prirodzene, pokiaľ ide o *robotnícku triedu*, aj v jej štruktúre, skladbe prebiehajú zmeny v smere jej *skvalitňovania*. Analýza týchto zmien nepatrí priamo do rámca mojich úvah). Trieda dosahuje určitý stupeň objektívneho triedneho uvedomenia – má svoje záujmy, ideológiu, postoje a svetonázor. Vcelku možno povedať, že dve hlavné triedy ako

základné sociálne skupiny (robotníctvo a družstevné roľníctvo) našej spoločnosti vyznačujú sa týmito *podstatnými znakmi*: socialistickým pomerom k výrobným prostriedkom (forma vlastníctva), miestom v spoločenskej delbe práce (spoločenské postavenie), politickou mocou, účasťou nielen vo výrobe, ale aj v riadení spoločnosti, životnou a kultúrnou úrovňou, životným štýlom a svetonázorom (v procese formovania).

Zmeny, ktoré sa odohrávajú v sociálnom systéme a sociálnej štruktúre socialistickej spoločnosti, vyznačujú sa jednou *dôležitou črtou, typickou pre socialistickú spoločnosť*: je to otázka organizácie celého spoločenského života, jeho *plánovanie a riadenie na rôznych stupňoch spoločenského mechanizmu*. V tomto procese sa uskutočňuje aj *socialistická inštitucionalizácia* a vytvára sa celkový *hodnotový systém* našej spoločnosti. Všetky tieto programové zmeny majú sa diať — na rôznych rovinách zachytávania spoločenskej reality, od empirie cez teóriu „stredného dosahu“ po rovinu zovšeobecňovania v sociológii a v historickom materializme — z hľadiska princípov a noriem nerušeného, dynamického fungovania socialistického spoločenského systému.

Domnievam sa ďalej, že problém sociálnej štruktúry a jej zmien môžeme rozpracovať — vychádzajúc z uvedeného *základného, triedneho členenia* našej spoločnosti — len keď budeme mať jasno aj v otázkach teórie, empirie, metodológie a ideológie, o čom bola reč na začiatku mojich výkladov. Marxistická sociológia na uvedených základoch musí si nájsť a vydobýť svoje miesto v sústave marxizmu-leninizmu.

Záver

Východiskom našich úvah o zložitých teoretických a ideologických problémoch nášho socialistického vývoja má byť jednak daná súčasná (objektívna) spoločensko-politická situácia, jednak schopnosť (úroveň) poznania tejto situácie a konečne na tomto základe si máme postaviť krátkodobé a dlhodobé úlohy. Úspech našej práce bude závisieť od toho, *ako na jednej strane nájdeme účinné formy kritiky nemarxistických smerov i našich vlastných chýb a súčasne ako budeme vedieť pozitívne riešiť zložité problémy nastávajúceho obdobia, najmä v súvislosti s vedeckotechnickou*

revolúciou. Aj na teoretickom fronte musíme riešiť — a takto orientovať nielen našu teoretickú prácu, ale aj sociologické výskumy — tie problémy, ktoré si vyžadujú potreby nášho socialistického vývoja a ktoré vyplývajú z dokumentov a uznesení XIV. zjazdu KSČ.

Spoločenské vedy, v tom aj pracovníci v marxistickej sociológii, musia strane pomáhať riešiť problémy socialistickej výstavby a budú to robiť vtedy, keď sa povznesu na úroveň pozitívneho, uvedomeleho postoja k robotnickej triede, ku komunistickej strane, k socializmu. Len v tomto prípade bude môcť náš teoretický front, naša socialistická inteligencia, plniť svoju spoločenskú úlohu a byť pomocníkom vedeniu strany a poskytovať jej teoretické, vedecké zdôvodnenie politických a operatívnych zásahov kolektívnych orgánov a inštitúcii strany. Naša spoločnosť a strana žiada si od nás nielen to, aby sme svoje odborné znalosti a schopnosti dali do služieb výstavby socializmu, ale aby sme sa ztotožnili s cieľami, s politikou a ideológiou strany. Sociológia, filozofia a ostatné spoločenské vedy musia sa podľa svojich síl snažiť prispieť k rozpracovaniu komplexnej úlohy, ako „*organicky spojiť vymoženosti vedeckotechnickej revolúcie s prednosťami socialistickej spoločnosti*“. (Rezolúcia XIV. zjazdu KSČ, odst. 3, bod 8).

Резюме

Сиракци А.: К проблематике теории и методологии в связи с социальной (классовой) структурой социализма

В связи с проблематикой социальной структуры выдвигается на передний план вопрос теории и методологии, которые тесно связаны с идеологией и общественно-политической практикой. Проблемы теории и методологии в философии и социологии возможно решить на автономном, «самобытном», абстрактном, рациональном уровне. Однако, это только одна сторона дела. Разные социологические и философские теории нужно, правда, изучать в их отношении к другим идеям и направлениям, но этот анализ внутри идей и направлений является только исходным пунктом. Если наш анализ абстрактен, формален, неконкретен, то он в общественной практике и в психологическом отношении несущественен, бесплоден, пуст. Анализ теоретических и методологических проблем, разных философских и социологических направлений должен выйти за уровень идейных отношений (и связей) и пере-

расти в интерпретацию отношений между идеями и общественно-политической ситуацией (средой, рамкой).

Исходный пункт и социалистическая ориентация при решении проблем структуры и развития нашего общества заключается в осознании факта, что объективная общественная ситуация, в нашем случае достигнутая степень развития социализма, обуславливает положение рабочего класса в структуре общества, и это определяет также ее интересы, и все это выражено в идеологии рабочего класса. Посителем этих задач, целей и планов является коммунистическая партия — как реализатор интересов и идеологии пролетариата. Это есть основная классовая и партийная ориентация и отправной пункт решения проблем социалистического общества.

Я полагаю, что подавляющее большинство немарксистских общественных теорий страдает недостатком диалектико-материалистического подхода также при решении проблем социальной структуры. Таким образом также общественной теории Парсонса почти полностью исчезает понятие конкретной социальной структуры, она не различает между капитализмом и социализмом, приводя существенные признаки т. наз. промышленного общества, не знает классов, и классовую борьбу и развитие производственных сил и производственных отношений в связи с революционной борьбой пролетариата она сводит к неясному понятию экономики.

Общественную теорию критику Парсонса резко критиковали также немарксистские социологи (например, К. Р. Миллс) и в самое последнее время также Т. В. Боттоморе в произведении *Sociology, a guide to problems and literature* (Лондон, 1968). Он упрекает Парсонса в том, что его теория социальной системы и структуры не способна интегрировать социологическую теорию как целое и что она не представляет никакой «теоретической системы». Парсонс остался в плену абстракций и речевой виртуозности, его «социальная система» фактически является «понятийной рамкой», от которой нельзя добраться до конкретной социальной структуре и адекватной общественной теории. Структурно-функционалистская теория не сумеет точно определить активности в социальной системе, а именно потому, что она не принимает во внимание иерархизацию функций. Поэтому важно осознать, что для познания изменений, происходящих в структуре нашего социалистического общества, отправным пунктом нам должна служить концепция классов и классовой борьбы Маркса и Ленина. На ней основывается классовое господство и власть рабочего класса как основной социальной группы одновременно является также критерием социальной дифференциации социалистического общества. Успех нашей работы будет зависеть от того, как мы с одной стороны найдем действенные формы критики немарксистских направлений и наших собственных ошибок, и одновременно, как мы будем уметь положительно решить сложные проблемы будущего периода, особенно в связи с научно-технической революцией.

Summary

Sirácky A.: Comments on Problems of Theory and Methodology in Connection with the Social (Class) Structure of Socialism

In connection with problems of the social structure, the question of theory and methodology — which is narrowly connected with ideology and sociopolitical practice — comes to the fore. Problems of theory and methodology in philosophy and sociology may be solved on an automatic, "self-existent", abstract, rational level. This, however, represents only one aspect of the matter: various sociological and philosophical theories and trends should be investigated in their relation to other ideas and trends, but this analysis carried out within ideas and trends is only a starting-point. If our analysis is abstract, formal and inconcrete, it is also insignificant, ineffectual and vain both psychologically and in social practice. The analysis of theoretical and methodological problems, of various philosophical and sociological trends must surpass the level of ideal relations (and contexts) to become an interpretation of the relations between ideas and the socio-political situation (environment, frame).

The starting-point and the socialist orientation in solving problems of the structure and development of our society lie in realizing the fact that the objective social situation, in our case: the attained developmental stage of socialism, determines the position of the working class in the structure of society, which determines also its interests — and all this finds expression in the ideology of the working class. The bearer of these roles, goals and plans is the communist party as the realizing agent of the proletariat's interests and ideology. This is the basic class and party orientation, as well as the starting-point for solving the problems of the socialist society.

In my opinion, the great majority of non-Marxist social theories suffers from the absence of a dialectic-materialistic approach even in solving problems of the social structure. Also Parsons' social theory is almost entirely lacking the conception of a concrete social structure; it does not differentiate between capitalism and socialism in introducing substantial traits of the so-called industrial society, it remains ignorant of classes and class struggle, and, in connection with the revolutionary struggle of the proletariat, reduces the development of production forces and production relations to a vague economic concept.

Parsons' social theory was subjected to sharp criticism even by non-Marxist sociologists (e. g. Wright Mills), and recently also by T. B. Bottomore in his book *Sociology, a Guide to Problems and Literature* (London 1968). He blames Parsons for the fact that his theory of the social system is incapable of integrating the sociological theory as a whole, that it does not represent any "theoretical system". Parsons remains captured by abstractions and rhetorical virtuosity, his "social

system" is, in fact, a "conceptual frame" from which it is impossible to arrive at a concrete social structure or at an adequate social theory. The structurally functionalistic theory is incapable of accurately determining the activities taking place in a social system, as it does not consider the hierachization of functions. Consequently, it is important to realize that Marx' and Lenin's conception of classes and class struggle should be the starting-point in the endeavour to understand the changes taking place in the structure of our socialist society. It is on this conception that

the class power and the leadership of the working class as the fundamental social group are based; at the same time, it is also the most important criterion of social differentiation in the socialist society. The success of our work will depend on whether we shall find effective forms of criticizing non-Marxist trends as well as our own errors on the one hand, and, on the other hand, whether we shall be able to offer a positive solution of the complex problems of the coming period, especially those arising in connection with the scientific and technological revolution.